

Aleksandra Fruk (wcześniej Budniak-Rogała)

Uniwersytet Wrocławski

ORCID: 0000-0003-1391-3506

aleksandra.fruk@uwr.edu.pl

Wynagrodzenie i zwrot wydatków przysługujące mediatorowi – uwagi na tle zmian do Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonych nowelizacją z 2023 roku

Remuneration and Reimbursement of Expenses to Which a Mediator is Entitled: Comments on the Amendments to the Code of Civil Procedure Introduced by the 2023 Amendment

ABSTRAKT

W treści artykułu zostały omówione zmiany przepisów art. 183⁵ i art. 98¹ § 1 k.p.c. (odnoszących się do wynagrodzenia i zwrotu wydatków przysługujących mediatorowi) wprowadzone nowelizacją z 2023 roku. *De lege lata* analizowane regulacje wypadają ocenić co do zasady pozytywnie – w efekcie wprowadzonych modyfikacji udało się bowiem (w znacznej mierze) zniwelować relewantne konfuzyjne związane z wykładnią omawianych przepisów (zwłaszcza w brzmieniu nadanym im nowelizacją z 2019 roku). W konsekwencji weryfikowane konstrukcje przyjęte przez ustawodawcę na mocy nowelizacji z 2023 roku mają szansę przyczynić się do skutecznego promowania mediacji jako efektywnej metody rozwiązywania sporów cywilnych, stanowiącej realną alternatywę w stosunku do sądownictwa powszechnego. *De lege ferenda* wypadałoby jednak w tym celu dodatkowo postulować podwyższenie stawek należności mediatora przysługujących mu na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 2016 roku, mającego zastosowanie w ramach mediacji ze skierowania sądu w postępowaniu cywilnym.

Słowa kluczowe: mediacja; koszty mediacji; należności mediatora; wynagrodzenie mediatora; zwrot wydatków przysługujących mediatorowi

WPROWADZENIE

Przepisy odnoszące się do postępowania mediacyjnego (art. 183¹–183¹⁵) zostały wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego¹ w 2005 rok². Regulacje te obowiązują zatem od niespełna dwóch dekad³, przy czym (z uwagi na doświadczenia zdobywane na bazie ich stosowania) były już wielokrotnie nowelizowane⁴. Modyfikując przepisy o mediacji cywilnej, ustawodawca dąży zasadniczo do propagowania alternatywnych metod rozwiązywania sporów, czego skutkiem ma być odciążenie wymiaru sprawiedliwości⁵. Osiągnięcie zdeterminowanych w ten sposób celów wiąże się immanentnie z realizacją założeń związanych z efektywnością postępowania mediacyjnego⁶. Z jednej strony, efektywność mediacji wywiera bezpośredni wpływ na postrzeganie postępowania mediacyjnego jako skutecznej metody rozwiązywania sporów. Z drugiej zaś strony, jeżeli mediacja ma rzeczywiście stanowić realną alternatywę w stosunku do sądownictwa powszechnego, to musi być efektywna⁷.

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.), która weszła w życie 1 stycznia 1965 roku – powoływana jako: Kodeks postępowania cywilnego lub k.p.c.

² Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2005 r. Nr 172, poz. 1438), która weszła w życie 10 grudnia 2005 roku.

³ Przewrotnie ujmując, można skonstatować, że w bieżącym roku mediacja cywilna osiągnęła pełnoletność.

⁴ W latach 2010, 2011, 2012, 2016, 2019 i 2022.

⁵ Podobnie J. Płaziuk, *Zmierzch polubownych metod rozwiązywania sporów – o nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego słów kilka*, [w:] *Prawo w 2022 roku: studia i materiały*, red. K. Chwedczuk, K. Łakomiak, Łódź 2022, s. 59–60. Por. też M. Sekuła-Leno, *Mediacja jako nowoczesny sposób rozwiązywania sporów – analiza zmian wprowadzonych z dniem 1.01.2016 r.*, „Rejent” 2016, nr 8, s. 93–95.

⁶ W projektowanym ujęciu „efektywność postępowania mediacyjnego” należy rozpatrywać zwłaszcza w kontekście oczekiwanego efektu, jaki w mediacji stanowi niewątpliwie dojście przez strony do porozumienia, które materializuje się w postaci zawieranej przez nie ugody. Warto mieć przy tym jednak na względzie, że w literaturze przedmiotu podkreśla się, iż pojęcie efektywności mediacji (ujmowane synonimicznie jako jej skuteczność) nie powinno być oceniane wyłącznie parametrami związanymi z samym zawarciem ugody względnie jej zatwierdzeniem. „Dyskurs mediacyjny ma [bowiem – A.F.] zazwyczaj do zrealizowania dodatkowo inne wieloaspektowe cele”. Tak i więcej zob. A. Zienkiewicz, *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes Study Report (Part II Survey Questionnaires)*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2022, nr 1, s. 213 i n. oraz A. Zienkiewicz, *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes Study Report (Part III Interviews)*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2023, nr 2, s. 303 i n. (w tym w szczególności s. 316–317).

⁷ Uwypatnia się to zwłaszcza w liczbie zatwierdzanych ugód w relatywizacji do liczby wszczętych postępowań mediacyjnych. Aktualne dane statystyczne zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości wykazują wprawdzie ustawiczny wzrost liczby prowadzonych mediacji; nie przekłada się to jednak niestety na ich znaczącą efektywność. Liczba ugód zatwierdzanych

Szczególnie istotne znaczenie w analizowanym ujęciu odgrywają niewątpliwie rozwiązania odnoszące się do (szeroko pojmowanych) kosztów mediacji. Zainteresowanie tą metodą rozwiązywania sporów determinowane jest bowiem w znacznym stopniu kwestiami finansowymi⁸. Relevantne zmiany w przedmiotowym zakresie zostały wprowadzone na mocy nowelizacji z 2016 roku⁹, a następnie nowelizacją z 2019 roku¹⁰. Analizowana nowelizacja z 2023 roku¹¹ wprowadza kolejne modyfikacje w tej materii¹².

Na podstawie omawianej nowelizacji zmianie ulega regulacja z art. 185⁵ k.p.c. i powiązany z nią przepis art. 98¹ § 1 k.p.c., odnoszące się do wynagrodzenia i zwrotu wydatków przysługujących mediatorowi¹³. Modyfikacje w tym zakresie stanowią kontynuację zmian wprowadzonych nowelizacją z 2019 roku. Ustawodawca podkreśla, że „w trakcie, jakkolwiek krótkiego obowiązywania [tej] ustawy – większość przepisów weszła w życie 7.11.2019 roku, ujawniły się kwestie ponownego przeanalizowania zaproponowanych rozwiązań. Wątpliwości zgłaszane przez środowiska orzecznicze, ale też dostrzeżone przez samych projektodawców, wymagały podjęcia prac zmierzających do ich wyeliminowania”¹⁴.

przez sądy – pomimo tego, że ich odsetek z roku na rok rośnie – jest bowiem niezmiennie bardzo niska (zwłaszcza w relatywizacji do liczby prowadzonych postępowań mediacyjnych). Por. Ministerstwo Sprawiedliwości, *Mediacje cywilne w latach 2006–2022*, <https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,25.html> [dostęp: 24.05.2024].

⁸ Odnosząc się do argumentacji aksjologicznej w zakresie wprowadzania konkretnych rozwiązań, ustawodawca posługuje się w tym kontekście pojęciem „systemu zachęt o charakterze ekonomicznym”. Por. (szczególnie transparentne w tym zakresie) Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów, sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 3432, s. 1–4.

⁹ Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz.U. 2015 r. poz. 1595), która weszła w życie 1 stycznia 2016 roku – powoływana jako: nowelizacja z 2016 roku.

¹⁰ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019 r. poz. 1469), która weszła w życie (w analizowanym zakresie) 21 sierpnia 2019 roku – powoływana jako: nowelizacja z 2019 roku.

¹¹ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 r. poz. 614), która weszła w życie (w omawianym zakresie) 1 lipca 2023 roku – powoływana jako: nowelizacja z 2023 roku.

¹² Nowelizacją z 2023 roku zmieniono również unormowania zawarte w treści art. 183¹³ i art. 183¹⁴ k.p.c. odnoszące się do ugody mediacyjnej. Z uwagi na zakreśloną tematykę oraz ograniczone ramy opracowania kwestie te nie będą przedmiotem rozważań w ramach niniejszego artykułu. Zagadnienie to zostało już zresztą szczegółowo omówione w najnowszej doktrynie. Por. zwłaszcza M. Skibińska, *Objęcie ugodą mediacyjną roszczeń nieobjętych pozwem lub objętych różnymi postępowaniami cywilnymi – rozwiązane i nierozwiązane problemy w ustawie z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, „Palestra” 2023, nr 8, s. 172 i n.

¹³ Więcej odnośnie do należności przysługujących mediatorowi zob. A. Samoilo, *Mediator – czy to się w ogóle opłaca?*, „ADR” 2019, nr 1, s. 49 i n.

¹⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650, s. 1. Wtrącenie – A.F.

Niniejszy artykuł ma na celu podjęcie próby udzielania odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania: (1) czy w efekcie modyfikacji wprowadzonych do art. 185⁵ i art. 98¹ § 1 k.p.c. na mocy nowelizacji z 2023 roku uda się zniwelować dotychczasowe niedogodności związane ze stosowaniem tych przepisów (zwłaszcza w nawiązaniu do konstrukcji statuowanych na podstawie nowelizacji z 2019 roku), a w konsekwencji (2) czy najnowsze rozwiązania wprowadzone przez ustawodawcę (regulujące kwestie wynagrodzenia i zwrotu wydatków przysługujących mediatorowi) mają szansę przyczynić się do skutecznego promowania mediacji jako efektywnej metody rozwiązywania sporów cywilnych, stanowiącej realną alternatywę w stosunku do sądownictwa powszechnego. W toku rozważań zostanie przeprowadzona wykładnia powołanych regulacji¹⁵ – zarówno w ich aktualnym brzmieniu (nadany nowelizacją z 2023 roku), jak i w nawiązaniu do wcześniejszego stanu prawnego (obowiązującego przed wejściem w życie tej nowelizacji)¹⁶.

NALEŻNOŚCI MEDIATORA

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 183⁵ k.p.c. mediator ma prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji, chyba że wyraził zgodę na prowadzenie mediacji bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony¹⁷.

Początkowo koszty mediacji nie stanowiły wydatków – nie były zatem zaliczane do kosztów sądowych na zasadzie art. 2 ust. 1 u.k.s.c.¹⁸ W konsekwencji strona

¹⁵ Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania oraz krótki okres od daty uchwalenia weryfikowanych przepisów nie będzie to ocena kompleksowa, a jedynie próba dokonania wstępnej analizy w przedmiotowym zakresie. Autorka ma przy tym nadzieję, że zaprezentowane przez nią poglądy będą stanowiły istotny przyczynek do podjęcia dyskusji na tym tle – zarówno przez przedstawicieli doktryny, jak i praktyków.

¹⁶ W ramach analizy wykorzystana zostanie zatem nie tylko metoda dogmatycznoprawna, ale również historycznoprawna.

¹⁷ Przepis ten wprowadza zatem zasadę odpłatności mediacji. Zamiast wielu zob. A. Bieliński, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego w postępowaniu cywilnym w Polsce – zarys problematyki*, [w:] *Ars invita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 633. Oznacza to, że o ile w umowie mediatora ze stronami nie postanowiono inaczej, domniemuje się odpłatność mediacji. Tak: A. Mendrek, *Koszty postępowania mediacyjnego*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Rogula, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021, s. 259. Szczegółowo zob. M. Skibińska, *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3, s. 43–44 oraz A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 66–68.

¹⁸ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1144 ze zm), która weszła w życie 2 marca 2006 roku – powoływana jako: u.k.s.c.

zwolniona od kosztów sądowych nie była zwolniona od kosztów mediacji¹⁹ – wynagrodzenie i zwrot wydatków mediatora nie wchodziły bowiem w zakres zwolnienia od kosztów sądowych²⁰. W efekcie uzyskanie przez stronę takiego zwolnienia nie powodowało przejścia przez Skarb Państwa obowiązku (tymczasowego) pokrycia kosztów związanych z prowadzeniem postępowania mediacyjnego²¹. Oznaczało to, że stronę tę (niezmiennie i niezależnie od przyznanego jej zwolnienia) obciążało wynagrodzenie mediatora i zwrot jego wydatków²². Analizowane rozwiązanie było dla takich podmiotów ewidentnie niekorzystne – stanowiło w związku z tym istotną barierę w dostępie do mediacji²³. Generowało również niepożądane ryzyko po stronie mediatora związane z (potencjalną) możliwością nieuiszczenia przysługujących mu należności związanych z prowadzeniem mediacji przez niewypłacalne strony²⁴. W konsekwencji w piśmiennictwie podnoszono postulaty *de lege ferenda* wprowadzenia adekwatnych zmian ustawowych w przedmiotowym zakresie²⁵ mających przyczynić się do rozwoju mediacji w sprawach cywilnych²⁶.

¹⁹ K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 19; K. Weitz, K. Gajda-Roszczyńska, *Mediacja w sprawach gospodarczych*, [w:] *System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, Tom 7. *Postępowanie sądowe w sprawach cywilnych z udziałem przedsiębiorców*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2013, nb 81, s. 370.

²⁰ A. Bąk, *Odpowiedzialność za koszty mediacji w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Mediacja w teorii i praktyce*, red. A. Gretkowski, D. Karbarz, Stalowa Wola 2009, s. 126.

²¹ K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 19; M. Skibińska, *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3, s. 52; P. Adamus, *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym – wybrane zagadnienia*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 10, s. 535–536.

²² Tak i więcej zob. A. Antkiewicz, *Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 3, s. 111. Por. też M. Białecki, *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 255; A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 73. Rozwiązanie to było zatem dla takich podmiotów ewidentnie niekorzystne.

²³ K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 19; A. Bąk, *Odpowiedzialność za koszty mediacji w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Mediacja w teorii i praktyce*, red. A. Gretkowski, D. Karbarz, Stalowa Wola 2009, s. 126; T. Ereciński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2022, komentarz do art. 183⁵, nb 3.

²⁴ Nie ulega natomiast kwestii, że sytuacja, w której mediator ponosi ryzyko niewypłacalności (którejkolwiek ze) stron postępowania mediacyjnego, jest absolutnie niedopuszczalna. Por. A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 68.

²⁵ Tak zbieżnie i spójnie: A. Antkiewicz, *Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 3, s. 112–113 oraz K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 19–20 i P. Adamus, *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym – wybrane zagadnienia*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 10, s. 535 i 538, a także M. Białecki, *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 257 i A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 77.

²⁶ K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 20; M. Białecki, *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012, s. 257.

Wnioski te (jak się wydaje) uwzględnił ustawodawca. Przedmiotowa kwestia uległa zmianie na mocy nowelizacji z 2016 roku. Nowy art. 5 ust. 1 pkt 11 u.k.s.c. do kategorii wydatków zaliczył wówczas (również) koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd²⁷. Ustawodawca podkreślał, iż wprowadzenie omawianej regulacji ma stwarzać zachętę finansową do korzystania ze wspomnianej metody rozwiązywania sporów²⁸. W literaturze podnoszono z kolei, że weryfikowana nowelizacja pozwoliła na usunięcie jednej z najważniejszych barier w rozwoju instytucji mediacji, umożliwiając zwolnienie strony od kosztów postępowania mediacyjnego²⁹, a także wypłatę wynagrodzenia i zwrotu wydatków mediatorowi w toku postępowania tymczasowo ze środków Skarbu Państwa³⁰. W praktyce dzięki takiemu rozwiązaniu z mediacji ze skierowania sądu mogły korzystać również podmioty kwalifikujące się do zwolnienia od kosztów sądowych³¹. Co więcej, w efekcie wprowadzonych zmian należności mediatorów za prowadzenie mediacji na skutek skierowania przez sąd przyznawał i ustalał sąd lub referendarz sądowy – podobnie jak należności świadków i biegłych³² (o czym stanowił znowelizowany art. 93

²⁷ Szczegółowo zob. A. Budniak-Rogała, *Mediacja cywilna – ocena nowelizacji*, [w:] *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym*, red. W. Głodowski, Poznań 2020, s. 204–206 wraz z powołaną tam literaturą.

²⁸ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów, sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 3432, s. 1–3.

²⁹ W sytuacji, gdy strona ta uzyskała zwolnienie od kosztów sądowych, o ile zwolnienie to było całkowite lub rozciągało się na koszty mediacji (tj. wynagrodzenie i wydatki mediatora). W tym zakresie por. też R. Flejszar, K. Gajda-Roszczyńska, *Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji – postępowanie cywilne*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 218; O.M. Piaskowska, [w:] K. Antolak-Szymański, O.M. Piaskowska, *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 183⁵, nb 15, s. 145; T. Żyznowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, komentarz do art. 183⁵, nb 1; T. Ereciński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2022, komentarz do art. 183⁵, nb 3 oraz D. Rystała, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–458¹⁶*, red. T. Szanciło, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹, nb 6.

³⁰ Tak i więcej zob. A. Bieliński, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego w postępowaniu cywilnym w Polsce – zarys problematyki*, [w:] *Ars invita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 635–637. Por. też R. Flejszar, K. Gajda-Roszczyńska, *Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji – postępowanie cywilne*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 218; A. Mendrek, *Koszty postępowania mediacyjnego*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Roguła, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021, s. 267.

³¹ R. Flejszar, K. Gajda-Roszczyńska, *Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji – postępowanie cywilne*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 218.

³² Por. też A. Orzeł-Jakubowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, cz. III, red. A. Olaś, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 5.2.

ust. 1 u.k.s.c.), przy czym przyznaną należność należało wypłacić niezwłocznie (na zasadzie zmodyfikowanego art. 93 ust. 2 u.k.s.c.)³³. Wynagrodzenie i zwrot wydatków mediatora następowały na mocy art. 83 ust. 1 u.k.s.c., który określał reguły tymczasowego ponoszenia wydatków przez Skarb Państwa. Obciążenie stron tymczasowo poniesionymi wydatkami następowało w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (stosownie do art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 u.k.s.c.)³⁴.

W piśmiennictwie podkreślano, że w praktyce zarządzenie o wypłacie wynagrodzenia mediatorowi nierzadko wydawane było jednak „w terminie nader odległym” od dnia przekazania do sądu przez mediatora protokołu mediacji. Niewykluczone, że właśnie ten problem skłonił legislatora do modyfikacji obowiązujących dotychczas reguł, co nastąpiło na mocy nowelizacji z 2019 roku³⁵. W toku prac legislacyjnych (odnosząc się do projektowanych wówczas zmian) ustawodawca podnosił natomiast, że „dotychczasowa regulacja przyznawania mediatorowi wynagrodzenia i zwrotu kosztów czyni koniecznym udział sądu, mimo że mediacja co do zasady odbywa się poza sądem. Aby zdjąć z sądów to zbędne obciążenie należy zobowiązać strony i mediatora do rozliczeń we własnym zakresie, a udział sądu ograniczyć do przypadków, gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości”³⁶.

W konsekwencji nowy art. 93a u.k.s.c. (dodany nowelizacją z 2019 roku) wprowadził istotne ograniczenie w przedmiotowym zakresie – zgodnie z jego treścią zmienione przepisy art. 92 oraz 93 ust. 1 i 2 k.p.c. (odnoszące się do przyznawania należności m.in. biegłym i świadkom) miały odpowiednie zastosowanie do przyznawania należności mediatorowi (tylko) w przypadku, o którym była mowa w nowym art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c.³⁷ Przyjęta konstrukcja pozostawała bowiem

³³ Więcej zob. A. Budniak-Rogała, *Mediacja cywilna – ocena nowelizacji*, [w:] *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym*, red. W. Głodowski, Poznań 2020, s. 206 wraz z powołaną tam literaturą.

³⁴ O.M. Piaskowska, [w:] K. Antolak-Szymański, O.M. Piaskowska, *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 183⁵, nb 21, s. 147; A. Torbus, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I*, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, komentarz do art. 183⁵, nb 4, s. 407–408; J. Gołaczyński, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.03.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza*, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 1.

³⁵ Tak: A. Torbus, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I*, red. T. Zembruski, Warszawa 2020, komentarz do art. 183⁵, nb 4, s. 407–408.

³⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137, s. 169.

³⁷ Szczegółowo zob. A. Mendrek, *Koszty postępowania mediacyjnego*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Rogula, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021, s. 268.

w bezpośrednim powiązaniu z modyfikacjami art. 183⁵ k.p.c. Na mocy weryfikowanej nowelizacji z 2019 roku dotychczasową treść art. 183⁵ k.p.c. oznaczono jako § 1; równocześnie dodano § 2. Nowy przepis stanowił, że należności, o których mowa w § 1, mediator pobiera bezpośrednio od stron (art. 185⁵ § 2 zd. 1 k.p.c.). Sąd ustala je i przyznaje mediatorowi tylko wówczas, gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości (art. 185⁵ § 2 zd. 2 k.p.c.)³⁸. W konsekwencji zapłata wynagrodzenia i wydatków poniesionych przez mediatora następowała wedle dotychczasowych reguł (obowiązujących od daty wejścia w życie nowelizacji z 2016 roku do daty wejścia w życie nowelizacji z 2019 roku) tylko w sytuacji, gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych przez sąd do mediacji była zwolniona (w zakresie obejmującym należności mediatora) od kosztów sądowych, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości³⁹.

Brzmienie analizowanego przepisu po wejściu w życie nowelizacji z 2019 roku rodziło istotne konfuzje – zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i w praktyce. Po pierwsze, relewantne problemy generowała kwestia ograniczenia zakresu zastosowania omawianej regulacji z art. 183⁵ § 2 k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 2019 roku wyłącznie do sytuacji, w których „przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmujących należności mediatora”. Po drugie, w treści weryfikowanego przepisu ustawodawca nie rozstrzygnął, jaki podmiot obciążał obowiązek uiszczenia należności mediatora w zakresie, w jakim „pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości”⁴⁰.

Przypadki, w których którakolwiek ze stron zostaje zwolniona od kosztów sądowych, stanowią sytuacje marginalne – zatem po wejściu w życie nowelizacji z 2019 roku w przeważającej mierze spraw kierowanych do mediacji sąd nie ustalał i nie przyznawał już należności mediatora. Co więcej, poza statuowanym *expressis verbis* na mocy weryfikowanego art. 185⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. (bardzo wąskim) wyjątkiem brak było (w pozostałym zakresie) podstaw do „przeniesienia” obowiązku

³⁸ Szczegółowo odnośnie do wykładni i zakresu zastosowania przesłanek statuowanych na podstawie powołanego przepisu zob. A. Arkuszewska, *Rozliczanie należności mediatora po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, „ADR” 2020, nr 4, s. 12–26.

³⁹ Por. A. Torbus, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, komentarz do art. 183⁵, nb 7, s. 408–409. Zob. też T. Ereciński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2022, komentarz do art. 183⁵, nb 3.

⁴⁰ Podobnie: R. Morek, A. Fruk, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 6.

tymczasowego ponoszenia tychże kosztów przez Skarb Państwa⁴¹. W związku z tym w dacie wejścia w życie nowelizacji z 2019 roku w piśmiennictwie słusznie podkreślano, że rozwiązanie przyjęte na podstawie analizowanego przepisu z nieuzasadnionych przyczyn przenosi ryzyko obciążenia kosztami (w postaci nieuiszczonych należności mediatora) na przeciwnika strony zwolnionej od kosztów sądowych, a w braku adekwatnej reakcji z jego strony – ryzyko to będzie ponosił ostatecznie sam mediator. W konsekwencji w efekcie wprowadzenia weryfikowanej konstrukcji mediacja ewidentnie traciła na atrakcyjności⁴².

W związku z powyższym omawiany przepis art. 183⁵ k.p.c. został zmieniony na mocy nowelizacji z 2023 roku. Na etapie prac legislacyjnych ustawodawca podkreślał, że analizowane modyfikacje wynikają z konieczności doprecyzowania rozwiązań wprowadzonych nowelizacją z 2019 roku. „Zmiana koncepcji rozliczania wynagrodzenia mediatora spowodowała, że otwarta pozostała kwestia, kto ma zwrócić mediatorowi poniesione koszty w zakresie nieuiszczonym przez strony. Aktualne brzmienie przepisu odnosi się bowiem jedynie do sytuacji, w której jedna ze stron była zwolniona od kosztów sądowych. Proponowane brzmienie przepisu rozwiązuje powyższe problemy i określa tryb, w jakim mediator występuje do sądu o przyznanie wynagrodzenia i zwrot wydatków”⁴³.

Na mocy nowelizacji z 2023 roku analizowaną regulację z art. 183⁵ § 2 k.p.c. zmieniono w ten sposób, że usunięto zdanie 2. Aktualnie zatem przepis ten stanowi, że należności, o których mowa w § 1 (a więc przysługujące mediatorowi wynagrodzenie i zwrot wydatków), mediator pobiera bezpośrednio od stron. Wspomnianą nowelizacją ustawodawca dodał równocześnie do art. 183⁵ k.p.c. dwie nowe jednostki redakcyjne – § 3 i § 4. Przepis art. 183⁵ § 3 k.p.c. stanowi modyfikację art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. w dotychczasowym brzmieniu. Na zasadzie nowego art. 183⁵ § 3 k.p.c. należności, o których mowa w § 1, w części niewypłaconej przez strony na wniosek mediatora ustala i przyznaje mediatorowi sąd. We wniosku mediator wskazuje wysokość niewypłaconych należności i zamieszcza oświadczenie o ich niewypłaceniu. Istotne *novum* normatywne w analizowanym zakresie stanowi również art. 183⁵ § 4 k.p.c. wprowadzający (obciążający mediatora) obowiązek udzielenia stronom – przed przystąpieniem do postępowania mediacyjnego – adekwatnych pouczeń o kosztach postępowania mediacyjnego i sposobie pobrania

⁴¹ Zasadniczo (odmiennie niż przed wejściem w życie nowelizacji z 2019 roku) nie znajdowała bowiem wówczas zastosowania regulacja z art. 83 ust. 1 u.k.s.c.

⁴² Szczegółowo zob. A. Budniak-Rogała, *Mediacja cywilna – ocena nowelizacji*, [w:] *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym*, red. W. Głodowski, Poznań 2020, s. 204–208 wraz z powołaną tam literaturą. Por. też M. Skibińska, *Mediacja*, [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne. Tom II. Postępowanie egzekucyjne, arbitrażowe i międzynarodowe*, red. I. Gil, Warszawa 2021, nb 1241, s. 1099–1100.

⁴³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650, s. 17–18.

należności mediatora⁴⁴. Konsekwentnie nowelizacją z 2023 roku został zmieniony także art. 93a u.k.s.c. Modyfikacja w przedmiotowym zakresie ma jednak wyłącznie charakter redakcyjny. Powołany przepis w dotychczasowym brzmieniu odwoływał bowiem do odpowiedniego stosowania uchylonego art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c., którego odpowiednik stanowi aktualnie art. 183⁵ § 2 zd. 3 k.p.c. – obecnie zatem zmodyfikowany art. 93a u.k.s.c. zawiera w swej treści takie właśnie odwołanie⁴⁵.

Odnosząc się do wykładni regulacji z art. 183⁵ § 2 i 3 k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 2023 roku, należy zwrócić uwagę na następujące kwestie. Po pierwsze, uchylony art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. (z nieuzasadnionych przyczyn) przerzucał ostatecznie ryzyko braku uiszczenia należności przysługujących mu w związku z prowadzeniem mediacji sądowej na samego mediatora. Aktualnie art. 183⁵ § 3 k.p.c. (w przeciwieństwie do dotychczasowego art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c.) nie wprowadza w swej treści ograniczenia wyłącznie do sytuacji, w których jedna ze stron została zwolniona w analizowanym zakresie od kosztów sądowych⁴⁶. Nie ulega zatem kwestii, że obecnie (po wejściu w życie przepisów nowelizacji z 2023 roku) należności przysługujące mediatorowi – w części niewypłaconej przez strony – będzie ustalał i przyznawał (w pełnej rozciągłości) sąd⁴⁷. W efekcie mediator będzie otrzymywał wynagrodzenie po wystawieniu faktury, sąd zaś odzyska te koszty od stron dopiero po zakończeniu sprawy. Oznacza to, że Skarb Państwa przejmie tymczasowo te koszty za strony⁴⁸. Aktualnie Skarb Państwa będzie pokrywał tymczasowo weryfikowane koszty niezależnie od tego, czy którakolwiek ze stron skierowanych do mediacji była zwolniona w tym zakresie od kosztów sądowych – podobnie jak to miało miejsce po wejściu w życie nowelizacji z 2016 roku⁴⁹. Po drugie, warto mieć przy tym na względzie, że (odmiennie niż dotychczas) każdorazowo konieczne będzie złożenie przez mediatora wniosku w przedmiotowym

⁴⁴ Por. też R. Morek, A. Fruk, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marzałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 3.

⁴⁵ Por. też Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650, s. 78.

⁴⁶ I. Kunicki, *Zachowanie terminu do wniesienia pisma procesowego, podjęcie zawieszonoego postępowania, przyznanie kosztów mediatorowi, protokół mediacji oraz ugoda zawarta przed mediatorem. Komentarz do zmian art. 165, 181, 183⁵, 183¹³ i 183¹⁴ k.p.c. zmienionych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004, nr 1, s. 161.

⁴⁷ Por. P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 45 oraz S. Kotas-Turoboyska, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023, s. 40.

⁴⁸ Tak: J. Gibiec, G. Kamiński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marzałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹, nb 7.

⁴⁹ Por. też A. Orzel-Jakubowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Ryłski, cz. III, red. A. Olaś, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 5.2; A. Rutkowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505*³⁹. Tom I, red. O.M. Piaskowska, LEX 2024, komentarz do art. 183⁵, nb 6.

zakresie⁵⁰, przy czym na mediatora nałożono równocześnie obowiązek wskazania wysokości niewypłaconych należności i zamieszczenia oświadczenia o ich niewypłaceniu⁵¹. I ostatecznie – po trzecie, (mając na względzie treść znowelizowanego art. 183⁵ § 2 oraz nowych art. 183⁵ § 3 i 4 k.p.c. w porównaniu z dotychczasowym brzmieniem art. 183⁵ § 2 k.p.c.) część przedstawicieli doktryny wskazuje, że uregulowania te dotyczą (niezmiennie) wyłącznie mediacji ze skierowania przez sąd i nie odnoszą się w żadnym wypadku do mediacji umownej⁵². Niektórzy autorzy podnoszą jednak, iż teza ta wydaje się nieuzasadniona wobec braku rozróżnienia w komentowanym przepisie rodzajów mediacji i usunięcia z art. 183⁵ § 2 k.p.c. dotychczasowej wzmianki o „stronach skierowanych do mediacji przez sąd”⁵³. Analizując aktualne brzmienie omawianego przepisu art. 183⁵ k.p.c., można zatem (jak się wydaje – skutecznie) forsować tezę, że należności tytułem prowadzenia mediacji w części niewypłaconej mediatorowi przez strony przyznaje na jego wniosek sąd – nie tylko (jak to miało miejsce dotychczas) w toku mediacji sądowej (ze skierowania sądu), ale również (co stanowi istotne *novum* normatywne) w ramach mediacji pozasądowej (bez skierowania sądu). Konstatacja ta, choć teoretycznie słuszna, w praktyce może rodzić istotne konfuzje. Przyjęta konstrukcja (w projektowanym ujęciu) stanowi bowiem rozwiązanie dotąd niespotykane na gruncie postępowania cywilnego i – powiązanego z nim – postępowania mediacyjnego. Co więcej, sugerowany tok rozumowania nie pozostaje koherentny z *ratio legis* analizowanych zmian do art. 183⁵ k.p.c. wprowadzanych na mocy komentowanej nowelizacji z 2023 roku. Odnosząc się do projektowanych w tym zakresie modyfikacji, ustawodawca podkreślał bowiem, że proponowane rozwiązania mają na celu (wyłącznie) rozwiązanie dotychczasowych problemów pojawiających się na

⁵⁰ Por. R. Morek, A. Fruk, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 6; I. Kunicki, *Zachowanie terminu do wniesienia pisma procesowego, podjęcie zawieszono postępowania, przyznanie kosztów mediatorowi, protokół mediacji oraz ugoda zawarta przed mediatorem. Komentarz do zmian art. 165, 181, 183⁵, 183¹³ i 183¹⁴ k.p.c. zmienionych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004, nr 1, s. 161.

⁵¹ P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 44–45.

⁵² Por. M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 1, s. 165 wraz z powołaną tam literaturą. Zob. też A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2024, komentarz do art. 183⁵, nb 7.

⁵³ I. Kunicki, *Zachowanie terminu do wniesienia pisma procesowego, podjęcie zawieszono postępowania, przyznanie kosztów mediatorowi, protokół mediacji oraz ugoda zawarta przed mediatorem. Komentarz do zmian art. 165, 181, 183⁵, 183¹³ i 183¹⁴ k.p.c. zmienionych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004, nr 1, s. 161, przypis nr 32.

tle wykładni omawianej regulacji⁵⁴. W braku szerszej argumentacji ze strony legislatora wypada w związku z tym przyjąć, iż usunięcie weryfikowanego fragmentu przepisu art. 183⁵ k.p.c. stanowi najpewniej uchybienie legislacyjne – swoisty efekt „przeoczenia” ustawodawcy wymagający (w związku z tym niewątpliwie) niezwłocznej korekty.

Niezależnie od tego, mając na względzie powyższe, wypada zgodzić się z prezentowanymi obecnie poglądami przedstawicieli doktryny, którzy podnoszą, że konstrukcję przyjętą na podstawie nowego art. 183⁵ § 3 k.p.c. należy ocenić co do zasady pozytywnie⁵⁵. W konsekwencji wprowadzenia powołanej regulacji możliwe będzie bowiem (zgodnie z intencją ustawodawcy) zniwelowanie istotnych konfuzji na tle dotychczasowego brzmienia uchylonego art. 185⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. Nie ulega natomiast wątpliwości, że (jak słusznie podkreśla się w piśmiennictwie) kwestie dotyczące kosztów mediacji powinny być regulowane jasno i precyzyjnie⁵⁶ – w przeciwnym wypadku nie przyczyni się to z pewnością do zwiększenia popularności i efektywności tej metody rozwiązywania sporów⁵⁷.

W najnowszej doktrynie (jeszcze na etapie projektowania analizowanych zmian) podnoszono jednak relewantne wątpliwości odnośnie do *ratio legis* (projektowanej wówczas) regulacji z art. 183⁵ § 4 k.p.c. Przepis ten nakłada bowiem na mediatora dodatkowe obowiązki „w zakresie informowania stron o przepisach proceduralnych, które bezpośrednio dotyczą sądu, coraz bardziej formalizując sam proces mediacji, który z założenia ma być oparty na zasadzie dobrowolności i jednocześnie umożliwiać elastyczność tej polubownej metody”⁵⁸. Z jednej strony można zatem argumentować, iż *de lege ferenda* od analizowanego obowiązku udzielenia adekwatnych pouczeń należałoby odstąpić lub też (co najmniej – alternatywnie) obciążyć nim – zamiast mediatora – sąd. Przedmiotowa konstatacja

⁵⁴ Zob. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650, s. 17–18. Por. też J. Gołaczyński, *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.03.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza*, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵, nb 3.

⁵⁵ P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 44.

⁵⁶ Podobnie: A. Bieliński, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego w postępowaniu cywilnym w Polsce – zarys problematyki*, [w:] *Ars invita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 640. Powołane stanowisko autor wyraził w nawiązaniu do zmian wprowadzonych na mocy nowelizacji z 2016 roku.

⁵⁷ W piśmiennictwie podnosi się dodatkowo, że rozwiązania dotyczące kosztów mediacji powinny tworzyć zachętę finansową do korzystania z tej metody ADR. Por. A. Antkiewicz, *Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 3, s. 110.

⁵⁸ P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 45.

pozostaje tym bardziej uzasadniona, jeżeli przyjmie się kierunek wykładni, zgodnie z którym kwestionowana regulacja odnosi się wyłącznie do mediacji ze skierowania sądu. Z drugiej jednak strony wypada zwrócić uwagę, że (jak słusznie podkreślano dotychczas w literaturze przedmiotu) strony przed skierowaniem ich przez sąd do mediacji zazwyczaj nie wiedzą, jakie wiązą się z tym koszty, dlatego przeważnie nie sprzeciwiają się decyzji sądu⁵⁹. W takim ujęciu wprowadzenie weryfikowanego obowiązku w zakresie udzielenia adekwatnych pouczeń wypada ocenić pozytywnie – po wysłuchaniu takiego pouczenia strona będzie bowiem mogła (w razie potrzeby – z pełną świadomością) zrezygnować z usług mediatora i prowadzenia postępowania mediacyjnego⁶⁰. Umożliwi to (w znacznym stopniu) zniwelowanie ryzyka nieuiszczenia kosztów mediacji przez strony, co stanowi – zwłaszcza z perspektywy mediatora – zjawisko niewątpliwie korzystne.

W piśmiennictwie podkreśla się, że uczestnicy postępowania nie mogą być zaskakiwani informacją o kosztach mediacji dopiero po zakończeniu postępowania⁶¹. Konstatacja ta odnosi się niewątpliwie do mediacji umownej, w ramach której standardy etyczne dotyczące mediatorów niezmiennie przewidują powinność informowania stron o wysokości wynagrodzenia⁶². W doktrynie od dawna postulowano wprowadzenie analogicznego obowiązku również w odniesieniu do mediacji sądowej⁶³ – zwłaszcza że pomimo braku regulacji ustawowej w przedmiotowym zakresie stosowanie takiego pouczenia stanowiło dotychczas niekwestionowany element (mających powszechne zastosowanie) dobrych praktyk⁶⁴. Wniosek ten wydaje się jak najbardziej uzasadniony – zwłaszcza jeśli (antycypując po części dalsze rozważania) weźmie się pod uwagę fakt, że wprowadzając na mocy weryfikowanej nowelizacji z 2023 roku zmiany do art. 98¹ § 1 k.p.c., ustawodawca usankcjonował poniekąd (sporną dotychczas) możliwość ustalenia w umowie między mediatorom

⁵⁹ Niejednokrotnie jednak, gdyby miały tego świadomość, to najpewniej nie wyraziłyby zgody na mediację (*vide* art. 183⁸ § 2 k.p.c.). Por. A. Antkiewicz, *Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 3, s. 111–112.

⁶⁰ I. Kunicki, *Zachowanie terminu do wniesienia pisma procesowego, podjęcie zawieszzonego postępowania, przyznanie kosztów mediatorowi, protokół mediacji oraz ugoda zawarta przed mediatorem. Komentarz do zmian art. 165, 181, 183⁵, 183¹³ i 183¹⁴ k.p.c. zmienionych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004, nr 1 s. 161.

⁶¹ A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 66.

⁶² Powinność informowania stron o wysokości wynagrodzenia wynika m.in. z Kodeksu Etycznego Mediatorów Polskich uchwalonych przez Społeczną Radę ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości. Por. M. Skibińska, *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3, s. 45 oraz A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 65–66. Analizowany wymóg stanowi jednak wyłącznie zalecenie o charakterze *soft law*.

⁶³ Por. M. Skibińska, *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3, s. 50 i 60.

⁶⁴ T. Cyrol, [w:] T. Cyrol, D. Fuchs, *Mediacja cywilna. Komentarz*, Legalis 2022, komentarz do art. 183⁵, nb 10.

a stronami – w sytuacji gdy do mediacji strony skierował sąd – wynagrodzenia przewyższającego standardowe stawki wynikające z obowiązującego w tym zakresie rozporządzenia⁶⁵.

KOSZTY MEDIACJI

Aprobująco należy odnieść się również do – powiązanych z omówionymi powyżej modyfikacjami art. 183⁵ k.p.c. – zmian wprowadzonych na mocy nowelizacji z 2023 roku do regulacji z art. 98¹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem tego ostatniego przepisu koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd zalicza się do niezbędnych kosztów procesu⁶⁶. Nowelizacją z 2019 roku ustawodawca wprowadził dodatkowe zastrzeżenie w tym zakresie, w myśl którego przysługujące mediatorowi wynagrodzenie i zwrot wydatków związane z prowadzeniem mediacji nie mogą być wyższe niż określone w przepisach wydanych na podstawie § 4. Przepis ten odwołuje się do delegacji ustawowej statuującej podstawę do wydania przez Ministra Sprawiedliwości (wspomnianego już wcześniej) rozporządzenia określającego wysokość wynagrodzenia mediatora i podlegających zwrotowi wydatków związanych z prowadzeniem postępowania mediacyjnego wszczętego na podstawie skierowania sądu⁶⁷.

⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. 2016 r. poz. 921), które weszło w życie 1 lipca 2016 roku – powoływane jako: rozporządzenie, rozporządzenie z 2016 roku, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 2016 roku.

⁶⁶ Oznacza to, że koszty tej mediacji podlegają rozliczeniu między stronami procesu, tak samo jak inne składniki kosztów procesu – tj. na zasadach określonych w art. 98 i n. k.p.c. Tak i więcej zob. M. Skibińska, *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3, s. 51–52. Por. też K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 17. „Co do zasady zatem strona przegrywająca sprawę powinna zwrócić te koszty stronie wygrywającej (art. 98 § 1 k.p.c.), chyba że zawarto ugodę przed mediatorem (art. 104¹ k.p.c.)”. Tak: I. Kunicki, *Koszty postępowania oraz koszty mediacji. Komentarz do art. 98 i 98¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 9, s. 99. Podobnie: A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 74; A. Bieliński, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego w postępowaniu cywilnym w Polsce – zarys problematyki*, [w:] *Ars invita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018, s. 639. O kosztach tych rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Szczegółowo zob. A. Mendrek, *Koszty postępowania mediacyjnego*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Rogula, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021, s. 263 i 266–267.

⁶⁷ Szczegółowo odnośnie do stawek wynikających z weryfikowanego rozporządzenia zob. np. M.W. Golak, *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym*, „ADR” 2018, nr 1, s. 6 i n. oraz A. Samoiło, *Mediator – czy to się w ogóle oplaca?*, „ADR” 2019, nr 1, s. 49 i n.

Odnosząc się do projektu weryfikowanych zmian (na etapie prac legislacyjnych nad nowelizacją z 2019 roku) ustawodawca podkreślał, że wskutek przyjęcia trybu rozliczeń na zasadach określonych w projektowanym art. 183⁵ § 2 k.p.c. pojawia się ryzyko, że strony będą przedstawiać do rozliczenia w ramach kosztów procesu zawyżone rachunki za mediację. Wysokość wynagrodzenia podlegającego rozliczeniu należy zatem ograniczyć do wysokości określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c. W efekcie strona będzie mogła zapłacić mediatorowi dowolnie ustalone wynagrodzenie, ale ewentualnemu zasądzeniu od drugiej strony w ramach zwrotu kosztów procesu będzie ono podlegać do wysokości nie większej niż określona w rozporządzeniu (projektowany art. 98¹ § 1 k.p.c.)⁶⁸.

Regulacja z art. 98¹ § 1 k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 2019 roku wzbudziła istotne uwagi krytyczne ze strony doktryny. W literaturze podnoszono, że paragraf ten został sformułowany wadliwie – ograniczył bowiem (po raz kolejny) wysokość wynagrodzenia przysługującego mediatorowi na zasadzie nowego art. 98¹ § 1 zd. 2 k.p.c. w taki sam sposób jak (obowiązujący już wcześniej i niezmienny) art. 98¹ § 4 k.p.c.⁶⁹ W konsekwencji podkreślano, że analizowany przepis jest zbędny i nieadekwatny. Również w oparciu o dotychczasowe brzmienie § 1 przepisu art. 98¹ k.p.c. ustalone przez sąd koszty mediacji prowadzone na podstawie skierowania sądu nie mogły być wyższe niż określone w treści rozporządzenia wydanego na podstawie delegacji ustawowej zawartej w § 4. Można było wprawdzie uznać, że chodzi o ograniczenie takiego zwrotu w sytuacji, gdyby strony uzgodniły z mediatorem wynagrodzenie wyższe niż określone w treści wspomnianego rozporządzenia. Brzmienie znowelizowanego art. 98¹ § 1 k.p.c. nie uzasadniało jednak takiej argumentacji. Co więcej, kwestia dopuszczalności ustalenia umownego wynagrodzenia przewyższającego stawki statutowane na mocy powołanego rozporządzenia pozostawała niezmiennie sporna. „Niezależnie od tego, w analizowanej sytuacji podwyższenie wynagrodzenia mediatora przez sąd na jego wniosek lub za zgodą stron było jednak niedopuszczalne. Uznawano bowiem, że taryfy wynikające z rozporządzenia są sztywne, tj. jedyne możliwe do przyznania przez sąd. Sąd nie mógł zatem ustalić kosztów mediacji powyżej pułapu określonego w treści rozporządzenia – choćby nawet zostało to odmiennie ustalone w umowie pomiędzy stronami a mediatorem. Ewentualnej różnicy pomiędzy kosztami ustalonymi przez sąd a uzgodnionymi w umowie ze stronami mediator mógł ewentualnie dochodzić odrębnie już od samych stron”⁷⁰. W konsekwencji w doktrynie (począwszy od daty wejścia w życie nowelizacji z 2019

⁶⁸ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137, s. 169.

⁶⁹ Por. I. Kunicki, *Koszty postępowania oraz koszty mediacji. Komentarz do art. 98 i 98¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 9, s. 99.

⁷⁰ Tak i więcej zob. A. Budniak-Rogała, *Mediacja cywilna – ocena nowelizacji*, [w:] *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym*, red. W. Głodowski, Poznań 2020, s. 200–204 wraz z powołaną tam literaturą. Częściowo odmiennie: A. Mendrek, *Koszty postępowania*

roku) podnoszono postulaty *de lege ferenda* wprowadzenia adekwatnych modyfikacji do komentowanej regulacji z art. 98¹ § 1 k.p.c.⁷¹

Słusznie zatem analizowany przepis został zmieniony na mocy nowelizacji z 2023 roku i aktualnie stanowi, że do niezbędnych kosztów procesu zalicza się koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd, jednak w kwocie nie wyższej niż suma przysługującego mediatorowi wynagrodzenia i wydatków podlegających zwrotowi związanych z prowadzeniem mediacji określonych w przepisach wydanych na podstawie § 4. Ustawodawca (na etapie prac legislacyjnych) podkreślał, że „proponowana zmiana art. 98¹ § 1 k.p.c. ma na celu doprecyzowanie treści dotychczasowej regulacji. Intencją projektodawcy jest wyraźne wskazanie, że kwota należnych stronie kosztów związanych z mediacją nie może przekraczać wysokości przysługującego mediatorowi wynagrodzenia i wydatków podlegających zwrotowi związanych z prowadzeniem mediacji określonych w przepisach szczególnych. Dotychczasowe brzmienie przepisu nie określa bowiem limitu zwrotu kosztów mediacji dla stron postępowania, a jedynie odnosi się do wysokości wynagrodzenia należnego mediatorowi. Tym samym nowe brzmienie przepisu koryguje dotychczasowe rozwiązania”⁷². W aktualnym piśmiennictwie słusznie podnosi się zatem, iż analizowany zabieg legislacyjny należy ocenić pozytywnie⁷³.

Po pierwsze, modyfikację art. 98¹ § 1 k.p.c. można uznać za potwierdzenie, że strony skierowane do mediacji sądowej mogą umówić się na przyznanie mediatorowi wynagrodzenia wyższego niż maksymalna stawka wynikająca z rozporządzenia wydanego na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c.⁷⁴ W literaturze przedmiotu od dawna krytycznie odnoszono się do nieuzasadnionej dychotomii różnicującej w tym zakresie mediację sądową od mediacji umownej. Podkreślano bowiem, że

mediacyjnego, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Rogula, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021, s. 264 i 268–269.

⁷¹ Szczegółowo zob. A. Mendrek, *Koszty procesu w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 206–208.

⁷² Tak: Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650, s. 7. Por. też I. Kunicki, *Koszty postępowania oraz koszty mediacji. Komentarz do art. 98 i 98¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przeгляд Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 9, s. 99; D. Ryszał, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-458¹⁶*, red. T. Szanciło, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹, nb 9; M. Kuchnio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505³⁹. Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2024, komentarz do art. 98¹, nb 5.

⁷³ Por. P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 44 oraz M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 98¹, nb 5, s. 72.

⁷⁴ Tak M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 98¹, nb 3 i 5, s. 71 i 72. Por. też A. Orzeł-Jakubowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, cz. III, red. A. Olaś, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹, nb 5.3 i komentarz do art. 183⁵, nb 12.

skoro postępowanie mediacyjne charakteryzuje się dobrowolnością (a więc wymaga zgody stron odnośnie do wszelkich jego aspektów), to – niezależnie od rodzaju prowadzonej mediacji – strony powinny mieć każdorazowo wpływ na ustalenie wynagrodzenia mediatora⁷⁵. Co więcej, w piśmiennictwie niezmiennie podnosi się, że stawki wynikające z weryfikowanego rozporządzenia są bardzo niskie i nieadekwatne do nakładu pracy mediatora. W efekcie deprecjonują mediację sądową – zwłaszcza jeśli zastosuje się odpowiednie odniesienie do mediacji umownej⁷⁶. Mając na względzie powyższe, można zatem prognozować, iż w konsekwencji wprowadzenia weryfikowanej zmiany do art. 98¹ § 1 k.p.c. mediacja może stać się atrakcyjniejsza dla samych mediatorów, determinując wzrost ich zaangażowania i większy profesjonalizm z ich strony; ostatecznie ma to szanse wywrzeć pozytywny wpływ na efektywność postępowania mediacyjnego.

Po drugie (i najistotniejsze, a w konsekwencji wymagające szczególnego podkreślenia), „na skutek analizowanej zmiany została określona górna granica kosztów mediacji podlegających zasądzeniu od strony przegrywającej proces. Obecnie art. 98¹ § 1 k.p.c. dotyczy tego, w jakiej wysokości powinien być zasądzony zwrot kosztów mediacji na rzecz strony, która wygrała proces, czego dotychczas przepis ten nie regulował”⁷⁷. Wprowadzone modyfikacje jednoznacznie łączą maksymalną wysokość należności przysługujących mediatorowi wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z limitem kosztów mediacji, które mogą być zaliczone do niezbędnych kosztów procesu. Oznacza to, że w przypadku, gdyby wynagrodzenie mediatora lub zwrot wydatków mu przysługujących przekraczał wysokość stawek określonych w powołanym rozporządzeniu, to w zakresie przekraczającym tę kwotę nie stanowią one niezbędnych kosztów procesu⁷⁸. W konsekwencji w ramach rozliczenia kosztów procesu koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez

⁷⁵ K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 18.

⁷⁶ Zamiast wielu zob. A. Czepik, *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014, s. 68–70. Przywołane stanowisko zostało wyrażone przez autora w odniesieniu do (nieobowiązującego już) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. 2005 r. Nr 239, poz. 218), które weszło w życie 10 grudnia 2005 roku. Pomimo modyfikacji wprowadzonych weryfikowanym rozporządzeniem z 2016 roku uwagi te pozostają nadal aktualne. Wbrew oczekiwaniom środowisk mediatorów nie doszło bowiem wówczas do znaczącego podniesienia stawek ich wynagrodzenia. „Nie zrealizowano tym samym postulatu, zgodnie z którym wynagrodzenie mediatorów powinno być godziwe”. Tak i więcej zob. R. Flejszar, K. Gajda-Roszczyńska, *Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji – postępowanie cywilne*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 227–229 i 252–253.

⁷⁷ Tak: I. Kunicki, *Koszty postępowania oraz koszty mediacji. Komentarz do art. 98 i 98¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 9, s. 99–100.

⁷⁸ Tak: P. Sławicki, *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4, s. 44. Por. też J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Ko-*

sąd będzie można uwzględnić tylko w kwocie nie wyższej niż wynikająca z tego rozporządzenia⁷⁹. W razie zawarcia umowy nadwyżkę w postaci pozostałej części wynagrodzenia mediatora strony będą musiały zatem wziąć definitywnie na siebie⁸⁰.

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza zmian art. 183⁵ i art. 98¹ § 1 k.p.c. dokonanych nowelizacją z 2023 roku prowadzi przede wszystkim do wniosku, że w efekcie wprowadzonych modyfikacji udało się (w znacznej mierze) zniwelować relewantne konfuzje związane z wykładnią omawianych przepisów regulujących kwestie wynagrodzenia i zwrotu wydatków przysługujących mediatorowi. W rezultacie mediacja staje się atrakcyjniejsza nie tylko (i wyłącznie) dla stron, ale również dla (samego) mediatora.

Po pierwsze, w konsekwencji uchylenia dawnego art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. i wprowadzenia nowego art. 183⁵ § 3 k.p.c. ryzyko braku uiszczenia wspomnianych należności przez strony zostaje przeniesione na Skarb Państwa, a nie (jak to było dotychczas) ostatecznie na samego mediatora. Co więcej, aktualnie przepis art. 183⁵ § 3 k.p.c. – w przeciwieństwie do derogowanego art. 183⁵ § 2 zd. 2 k.p.c. – nie wprowadza w weryfikowanym aspekcie ograniczenia wyłącznie do przypadków, w których jedna ze stron została (w analizowanym zakresie) zwolniona od kosztów sądowych.

Po drugie, z jednej strony znowelizowany art. 98¹ § 1 k.p.c. stanowi aktualnie ewidentne potwierdzenie, że strony skierowane do mediacji sądowej mogą umówić się na przyznanie mediatorowi wynagrodzenia wyższego niż maksymalna stawka wynikająca z mającego w tym zakresie zastosowanie rozporządzenia, co stanowiło dotychczas zagadnienie szczególnie sporne. Z drugiej zaś strony w następstwie poprawek wprowadzonych do treści omawianego przepisu nowelizacją z 2023 roku – odmiennie niż w dotychczasowym stanie prawnym – nie ulega już obecnie kwestii, że w ramach rozliczenia kosztów procesu koszty mediacji prowadzonej przez sąd będzie można uwzględnić tylko w kwocie nieprzewyższającej stawek przewidzianych na mocy wspomnianego rozporządzenia.

Konsekwentnie – z jednej strony wydaje się, iż możliwość podwyższenia wynagrodzenia mediatora w ramach mediacji ze skierowania sądu (ponad standardowy

mentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124, red. T. Ereciński, LEX 2023, komentarz do art. 98¹, nb 2.

⁷⁹ Nadwyżka nie będzie mogła zostać rozliczona w ramach kosztów procesu. Tak: M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 98¹, nb 3 i 5, s. 71–72 oraz komentarz do art. 183⁵, nb 4, s. 166.

⁸⁰ Z uzasadnienia projektu nowelizacji z 2023 roku nie wynika jednak, czy taka była intencja legislatora. Tak: M. Dziurda, *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023, komentarz do art. 98¹, nb 3 i 5, s. 71–72.

obowiązujący w tym zakresie próg) powinna determinować zwiększenie zaangażowania i profesjonalizmu ze strony mediatorów, implikując równocześnie wzrost efektywności postępowań mediacyjnych. Analizowane zmiany wprowadzone na mocy nowelizacji z 2023 roku nie wydają się jednak w tym zakresie wystarczające. Z drugiej strony warto mieć bowiem na względzie, że wypłata wspomnianych należności została ustawowo zagwarantowana (zaledwie) do wysokości progów przewidzianych w obowiązującym rozporządzeniu. Co więcej, pomimo tego że wspomniane rozporządzenie ma teoretycznie zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do mediacji sądowej⁸¹, to w praktyce statuowane na jego mocy ograniczenia kwotowe stanowią istotną determinantę dla określania należności przysługujących mediatorowi również w mediacji pozasądowej⁸². Stawki te uznawane są niezmiennie (począwszy od daty wejścia w życie weryfikowanego rozporządzenia) za nieadekwatne i zdecydowanie zbyt niskie⁸³. W związku z tym wydaje się, że dopiero w konsekwencji podwyższenia omawianych progów mediacja miałaby (w końcu) szansę stać się realną alternatywą dla sądowego wymiaru sprawiedliwości⁸⁴.

Konstatując, *de lege lata* analizowane rozwiązania wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego na mocy nowelizacji z 2023 roku należy ocenić co do zasady pozytywnie. *De lege ferenda* wypada jednak przychylić się do postulatów propagujących zwiększenie stawek odnoszących się do należności mediatora wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 2016 roku mających zastosowanie w postępowaniu cywilnym.

⁸¹ O czym stanowi *expressis verbis* § 1 tego rozporządzenia.

⁸² Z oczywistych względów strony mediacji nie są chętne do ponoszenia kosztów tego postępowania większych, niż to jest niezbędne i konieczne. Niełatwo w związku z tym znaleźć przekonujące argumenty na rzecz tezy, zgodnie z którą mediacja pozasądowa miałaby być droższa od mediacji sądowej.

⁸³ Nie wpływa to z pewnością na zainteresowanie mediacją jako profesją zawodową. Szczegółowo por. M.W. Golak, *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym*, „ADR” 2018, nr 1, s. 6 i n. oraz A. Samoilo, *Mediator – czy to się w ogóle oplaca?*, „ADR” 2019, nr 1, s. 49 i n. Powołani autorzy wyrazili swoje stanowiska bezpośrednio po wejściu w życie przepisów omawianego rozporządzenia w 2016 roku. Postulaty związane ze zwiększeniem analizowanych stawek pozostają obecnie tym bardziej aktualne – zwłaszcza w obliczu (generującego bardzo wysoką inflację) kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się na początku roku 2020, co było związane przede wszystkim z pandemią COVID-19 i wojną na Ukrainie. W związku z tym analogiczne poglądy prezentowane są również w najnowszej doktrynie – zamiast wielu zob. A. Arkuszewska, *Rozliczanie należności mediatora po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, „ADR” 2020, nr 4, s. 7–8.

⁸⁴ Co skutkowałoby (tak wysoce pożądanym przez ustawodawcę) odciążeniem sądów powszechnych. W tym zakresie por. też K. Antolak, *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3, s. 20.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Adamus P., *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym – wybrane zagadnienia*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 10.
- Antkiewicz A., *Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym*, „Radca Prawny” 2007, nr 3.
- Antolak K., *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego*, „Mediator” 2008, nr 3.
- Arkuszevska A., *Rozliczanie należności mediatora po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, „ADR” 2020, nr 4.
- Bąk A., *Odpowiedzialność za koszty mediacji w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Mediacja w teorii i praktyce*, red. A. Gretkowski, D. Karbarz, Stalowa Wola 2009.
- Białecki M., *Mediacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012.
- Bieliński A., *Problematyka kosztów postępowania mediacyjnego w postępowaniu cywilnym w Polsce – zarys problematyki*, [w:] *Ars invita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, red. A. Barańska, S. Cieślak, Warszawa 2018.
- Budniak-Rogała A., *Mediacja cywilna – ocena nowelizacji*, [w:] *Alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym*, red. W. Głodowski, Poznań 2020.
- Czepik A., *Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych*, „Studia Iuridica” 2014.
- Cyrol T., [w:] T. Cyrol, D. Fuchs, *Mediacja cywilna. Komentarz*, Legalis 2022, komentarz do art. 183⁵.
- Dziurda M., *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz do nowelizacji z 2023 roku*, Warszawa 2023.
- Ereciński T., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, LEX 2022, komentarz do art. 183⁵.
- Flejszar R., Gajda-Roszczyńska K., *Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji – postępowanie cywilne*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Płaszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017.
- Gibiec J., Kamiński G., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹.
- Gołak M.W., *Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym*, „ADR” 2018, nr 1.
- Gołaczyński J., *Kodeks postępowania cywilnego. Nowelizacja z 9.03.2023 r. Komentarz. Linia orzecznicza*, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵.
- Gudowski J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze. Artykuły 1-124*, red. T. Ereciński, LEX 2023, komentarz do art. 98¹.
- Kotas-Turoboyska S., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego 2023. Przewodnik po zmianach*, Warszawa 2023.
- Kuchnio M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505³⁹. Tom I*, red. O.M. Piaszkowska, LEX 2024, komentarz do art. 98¹.
- Kunicki I., *Koszty postępowania oraz koszty mediacji. Komentarz do art. 98 i 98¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 9.
- Kunicki I., *Zachowanie terminu do wniesienia pisma procesowego, podjęcie zawieszzonego postępowania, przyznanie kosztów mediatorowi, protokół mediacji oraz ugoda zawarta przed mediatorem. Komentarz do zmian art. 165, 181, 183⁵, 183¹³ i 183¹⁴ k.p.c. zmienionych ustawą z dnia 9.03.2023 r.*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004, nr 1.
- Mendrek A., *Koszty postępowania mediacyjnego*, [w:] *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, red. C. Rogula, A. Zemke-Górecka, Warszawa 2021.
- Mendrek A., *Koszty procesu w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.*, „Palestra” 2019, nr 11–12.

- Morek R., Fruk A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2023, komentarz do art. 183⁵.
- Orzeł-Jakubowska A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Ryłski, cz. III, red. A. Olaś, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹ i komentarz do art. 183⁵.
- Piaskowska O.M., [w:] K. Antolak-Szymański, O.M. Piaskowska, *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 183⁵.
- Płaziuk J., *Zmierzch polubownych metod rozwiązywania sporów – o nowelizacji Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego słów kilka*, [w:] *Prawo w 2022 roku: studia i materiały*, red. K. Chwędzuc, K. Łakomiak, Łódź 2022.
- Rutkowska A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-505³⁹. Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2024, komentarz do art. 183⁵.
- Ryśtał D., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1-458¹⁶*, red. T. Szanciło, Legalis 2023, komentarz do art. 98¹.
- Samojło A., *Mediator – czy to się w ogóle opłaca?*, „ADR” 2019, nr 1.
- Sekuła-Leno M., *Mediacja jako nowoczesny sposób rozwiązywania sporów – analiza zmian wprowadzonych z dniem 1.01.2016 r.*, „Rejent” 2016, nr 8.
- Skibińska M., *Koszty mediacji w sprawach cywilnych*, „ADR” 2009, nr 3.
- Skibińska M., *Mediacja*, [w:] *Meritum. Postępowanie cywilne. Tom II. Postępowanie egzekucyjne, arbitrażowe i międzynarodowe*, red. I. Gil, Warszawa 2021.
- Skibińska M., *Objęcie ugody medacyjną roszczeń nieobjętych pozwem lub objętych różnymi postępowaniami cywilnymi – rozwiązane i nierozwiązane problemy w ustawie z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, „Palestra” 2023, nr 8.
- Sławicki P., *Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2022 r. w zakresie polubownych metod rozwiązywania sporów*, „ADR” 2022, nr 4.
- Torbus A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I*, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, komentarz do art. 183⁵.
- Weitz K., Gajda-Roszczyńska K., *Mediacja w sprawach gospodarczych*, [w:] *System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, Tom 7. *Postępowanie sądowe w sprawach cywilnych z udziałem przedsiębiorców*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2013.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2024, komentarz do art. 183⁵.
- Zienkiewicz A., *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes Study Report (Part II Survey Questionnaires)*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2022, nr 1.
- Zienkiewicz A., *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes Study Report (Part III Interviews)*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2023, nr 2.
- Żyznowski T., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. T. Wiśniewski, LEX 2021, komentarz do art. 183⁵.

NETOGRAFIA

Ministerstwo Sprawiedliwości, *Mediacje cywilne w latach 2006–2022*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,25.html> [dostęp: 24.05.2024].

INNE ŹRÓDŁA

- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów, sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 3432.
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137.
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw, sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 2650.

AKTY PRAWNE

- Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. 2005 r. Nr 239, poz. 218).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. 2016 r. poz. 921).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1144 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2005 r. Nr 172, poz. 1438).
- Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz.U. 2015 r. poz. 1595).
- Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019 r. poz. 1469).
- Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 r. poz. 614).

ABSTRACT

This article discusses the changes in the provisions of Article 183⁵ and Article 98¹ § 1 of the Civil Procedure Code, which relate to the remuneration and reimbursement of expenses to which the mediator is entitled, introduced by the 2023 amendment. *De lege lata*, the analysed regulations should be assessed positively in principle. As a result of the modifications introduced, it has been possible, to a large extent, to eliminate the relevant confusions related to the interpretation of these provisions, particularly those arising from the 2019 amendment. Consequently, the structures adopted by the legislator under the 2023 amendment have the potential to significantly promote mediation as an effective method of resolving civil disputes, offering a viable alternative to common courts. *De lege ferenda*, however, it is appropriate to advocate for an increase in the mediator's fees based on the Regulation of the Minister of Justice of 2016, which applies to court-referred mediation in civil proceedings.

Keywords: mediation; mediation costs; mediator's fees; mediator's remuneration; reimbursement of mediator's expenses